

Szinódusi reflexiók

1979-ben született. Katolikus pap, az Esztergomi Hit tudományi Főiskola oktatója. Legutóbbi írását 2015. 2. számunkban közöltük.

A 2014 őszen tartott rendkívüli szinódus kapcsán a vihar és a szélcsend paradoxonja jut eszünkbe. *Vihar*: szenvedélyes vita bontakozott ki már majd' egy évvel az októberi ülések megkezdése előtt, amely bevonta úgy a bíborosi kollégium legmagasabb, mint a hívő közélet legszélesebb szintjeit. *Szélcsend*: a teológiai gócpontok, az alapvető kérdések alig-alig merültek fel az érvek és ellenérvek ütköztetésében. Egyesek megelégedtek a bevett formulák fantáziátlan, hittani álműveltségről, teológiatörténeti járatlanságról tanúskodó szajkózásával. Mások ellenben szabadjárá engedték a fantáziájukat, s közízlésfüggő vélemények puffogatásába fogtak, ám nem vették észre, hogy eközben a szinóduson (és egyházon) kívüli fórumok szabják ki számukra gondolatvezetésük irányát.

Az a benyomásunk támadhatott, hogy az események igazi *trouvaillé*-a nem annyira a tanácskozás itt és most megragadható *tárgyában*, hanem magában a *folyamatban* rejtezik, ami útjára indult.¹ A pápa is következetesen „szinódusi folyamatról” beszélt az elmúlt másfél esztendőben, s ezzel nemcsak arra utalt, hogy még előttünk áll egy 2015-ös rendes közgyűlés, hanem arra is, amit programadó, *Evangelii gaudium* (EG) kezdetű buzdításában megfogalmazott: „inkább a folyamatok elindításával, mint a terek birtoklásával foglalkozunk” (nr. 223).

¹Lásd Volker Resing: *Blick der Kirche in den Spiegel*. Herder Korrespondenz 68 (2014/11), 541–543.

A szinódusi folyamat

A II. Vatikáni zsinat negyedik ülészakának elején, 1965. szeptember 15-én emelkedett szólásra Pericle Felici érsek, aki bemutatta VI. Pál pápa *Apostolica sollicitudo* kezdetű *motu proprio*-ját.² Ez a dokumentum hozta létre az egyház életében a püspöki szinódus intézményét. „Az apostoli törődés, amellyel az idők jeleit figyelmesen vizsgálva törekszünk arra, hogy a szent apostolság útjait és módjait alkalmassá tegyük napjaink megnövekedett szükségleteihez és a társadalom megváltozott körülményeihez, arra vezet minket, hogy szorosabb kötelékekkel erősítsük meg a Szentlélek által létrehozott egységünket a püspökökkel...” A pápa tehát a püspöki szinódus segítségével tölti be legfőbb pásztori szolgálatát a világegyházban. Ennek alapja egyrészt az egyház püspöki alkotmányában lelhető fel, másrészt abban „a tiszteletben, nagybecsülésben és elismerésben”, amellyel a pápa mindig fordulhat a püspöki kollégium tagjai felé. Ugyanakkor ennél jóval többről van itt szó: „ebben a mi korunkban, amely valóban örvénylő és veszélyekkel teli, ugyanakkor szélesre tárt az isteni kegyelem üdvös sugallatai előtt”, a pápának szükségése van a püspökök „jelenléte által nyújtott enyhületre, okosságuk és tapasztalatuk segítségére, tanácsuk biztonságára, tekintélyük támogatására”.³ Vagyis a szinódus elvi szinten a püspöki kollegialitáson

²http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19650915_apostolica-sollicitudo_it.html

³VI. Pál: *Discorso di chiusura del terzo periodo del Concilio*. AAS 56 (1964), 1011 (idézve uo.).

nyugszik, gyakorlati szinten pedig azon a meggyőződésen, hogy a világegyház szerteágazó, régióról régióra más alakot öltő problémáinak rengetegében a pápa nem képes egyedül, tisztán monarchikus elven hiteles pázsatori tanítást adni (vö. EG 16 és 51).

A püspöki szinódus első általános közgyűlései nemcsak módszertanukban, de tartalmukban is ezt az alapító szándékot tükrözték. Az első rendes közgyűlésre 1967. szeptember 29. és október 29. között került sor, az első Hit Évéhez kapcsolódóan, amelyet Péter és Pál apostolok vértanúságának 1900. évfordulójára emlékezve hirdetett meg VI. Pál. Ennek témája: *A katolikus hitnek, integritásának, érvényének, fejlődésének, tanbeli és történeti koherenciájának a megőrzése és megerősítése*. A szinódusi tanácskozások vetették fel a hittudomány terén nélkülözhetetlen együttműködés fontosságát, így született meg 1969-ben a Nemzetközi Teológiai Bizottság. Az első rendkívüli közgyűlésre ugyanebben az évben, október 11. és 28. között került sor, *A Szentszék és a püspöki konferenciák közötti együttműködés* témájában. A kollegialitás kettős szinten: a püspöki konferenciák és a pápa, illetve az egyes püspökök és a püspöki konferenciák viszonyában került elemzésre, különös tekintettel a *gyakorlat* szempontjaira. Felmerült annak igénye, hogy a szinódusi közgyűlésekre rendszeres időközönként kerüljön sor — az atyák két éves intervallumot javasoltak, ezt a pápa három-négy évre módosította. Emellett itt dőlt el az is, hogy az egyes közgyűlések között egy állandó jelleggel működő Főtitkárság viszi előre a szinódusi ügyeket a Vatikánban. Egy harmadik komoly javaslat arra irányult, hogy a későbbi tanácskozásokra maguk a püspökök javasolhassanak témákat.

Szinódusi közgyűlések

A következő évek közgyűlései tulajdonképpen azt mutatták, hogy a szinódusi folyamat gondolata miként bontakozott ki az időben. A máig leghosszabb közgyűlés 1971. szeptember 30-tól november 6-ig ülésezett, s a papságról tárgyalt (a kötelező cölibátusról folytatott viták okán ez sokak emlékezetében rögzült). Az érzelmi kitörések és olykor kevésbé teológiai, inkább személyes vagy külsődleges érvelések először itt érték el klimaxukat a szinódusok történetében. Ezért egyesek szerint végül nem konszenzus bontakozott ki, hanem egy erős álláspont került „győztes” pozícióba, ezáltal nem lezárva, csak bezárva a megkezdődött vitát.

Újítás született az 1974-es evangelizáció szinódus után: mivel az atyák rengeteg ponton nem tudtak konszenzusra jutni, egy véleménykülönbözőségeket is dokumentáló jelentést hagytak hátra Rómában. VI. Pál ezek alapján, ezekre reflektálva írta meg a következő évre az *Evangelii nuntiandi* kezdetű buzdítását. Ezzel megszületett a szinódusi „tanácsadás” egy egészen sajátos formája: minősített többségi álláspont nélkül, az álláspontok sokféleségében olykor az egyet nem értés mutat rá a tanítás fontos és hangsúlyos pontjaira, ezzel nyújt segítséget a pápának szolgálatában.

A szinódus tehát mint intézmény is folyamat: létrejöttkor VI. Pál nem határozta meg előre minden részletre kiterjedően céljait, eljárásrendjét. A rögzült dikaszterialis forma csak az első rendkí-

vüli közgyűlés utánra született meg, az eszmecserék gyümölcseként. Ebbe a folyamatba pedig beletartoztak a nézőpontok egymásnak feszülései, olykor még a konszenzushiányok is. Talán akkor is úgy élték meg páran, hogy inog az egyház egységének, hitének sziklája, hiszen „veszekednek” a főpapok — negyven évvel később azonban épp azt látjuk, hogy a kibeszélt nehézségek képesek voltak gyógyulni, fejlődni, bontakozni. Ezzel szemben a jegelt, elfojtott viták máig is kihatnak, belülről és rejtve betegítik az egyház testét.

Egy furcsa eset

Az *Evangelii nuntiandi* iskolát teremtett: színre lépett a szinódus utáni apostoli buzdítások műfaja, ahol a pápa összegezte, a világegyház elé tárta, ha kellett, programmá tette a tanácskozások eredményeit. Így volt ez az 1977-es kateketikai szinódus után is a *Catechesi tradendae* esetében, amelyet már az új pápa, II. János Pál jegyzett.

Mindazonáltal ez a helyzet komoly kérdéseket vetett fel. Ha a pápa később úgyszólván ki fog adni egy tanítóhivatali dokumentumot, van-e még súlya a szinódusi atyák záró üzenetének? Ha a szinódus tanácskozik, de a tanítást végül a szinódus után, részben attól függetlenül fogalmazza meg, van-e még értelme a nagy viták lefolytatásának? A szinódus mint tanácskozó szerv nem válik-e komolytalanná, ha szószaporító intézménnyé alakul át, tudva, hogy nincs önálló tekintélye a tanításra? Nagyon sok forradalminak kikiáltott felszólalás pontosan itt akart változtatást: a szinódus nyerjen jogköröket, legyen felruházva valódi autoritással. A végeredmény kettős volt. A szinódusi közgyűlésekből egyrészt két-három hetes jámbor összejövetelek lettek, mintha az egész rendszer tudatában lett volna önnön súlytalanságának. Senki nem várt sokat a találkozóktól, legkevésbé a teológusok. Másrészt (és pont ezért) egyre többen követeltek egy III. Vatikáni zsinatot, vagy egyáltalán bármilyen fórumot, ahol lehetőség nyílik arra, hogy jelentőségre tegyenek szert az elhangzó szavak. Másként megfogalmazva: egyre többen érezték úgy, hogy a szinódus bezárult a mások által uralt térbe, nincs valódi, önálló, saját(os) ideje (vö. EG 223). Nem folyamat többé, hanem időközönként megtartott reprezentatív esemény.

A 2005-ös szinódus

Ezen kritikus állapot illusztrációjává vált a 2005-ös szinódus. Az előzmények terén egészen 2001. október végéig kell visszanyúlnunk. Ekkor, a X. rendes általános közgyűlés zárásakor feltették a kérdést az atyáknak, a püspöki konferenciáknak, milyen témát javasolnának a következő tanácskozásra. Erőteljes konvergencia mutatkozott az Eucharisztia és/vagy a liturgia irányában. Ezért is volt meglepő, hogy 2003. április 17-én II. János Pál megjelentette *Ecclesia de Eucharistia* (EE) kezdetű enciklikáját. Két évvel az ülések előtt, a legfőbb tanítói tekintély megnyilatkozott a szinódus témájában. Hogy ez nem mindennapos, aggályoktól mentes helyzet, azt a készülő szinódus 2004. február 25-én bemutatott *Lineamentája* is elismerte, jelezve, hogy ez kihát „a kon-

⁴ http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20040528_lineamenta-xi-assembly_it.html

⁵ http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20050707_instrlabor-xi-assembly_it.html

zultációra és a tulajdonképpeni szinódusi munkálatokra”.⁴ Még az egyébként diplomatikus vatikáni nyelvezettel írt szöveg is elismeri, hogy itt furcsasággal állunk szemben. Ugyanakkor azt is leszögezi, hogy most nincs szükség „doktrinális javaslatokra” a püspökök részéről, bőven elég, ha a pasztorális következményekkel foglalkoznak. Azt kell mondanunk, hogy ez bizony tiszta beszéd. A pápa tudja, mit akar tanítani, nincs szüksége a püspökök véleményére. A főpásztorok a pápai tanítás *pasztorális* alkalmazásáról tanácskozhatnak. *Roma locuta, causa finita*, de már két évvel a szinódus előtt *finita*.

A 2005. július 7-én bemutatott *Instrumentum laboris*hoz⁵ (IL) Nikola Eterović érsek írt előszót, amelyben kétszer is hivatkozott az *Ecclesia de Eucharistiára*. Az IL főszövege ezen felül kilenc ízben idézte az EE-t, nyilvánvalóvá téve a közgyűlés irányultságát. A tanácskozásra 2005. október 2–23. között került sor ezzel a címmel: *Az Eucharisztia: az egyház életének és küldetésének forrása és csúcsa*. Emlékszünk a hétre, amit akkor Rómában tölthettünk. Több alkalommal elkészítettük a hozzászólások összegzéseit a Vatikáni Rádió aznapi magyar adásába. Egy emlék kitörölhetetlen: a semmit mondás, a távlatnélküliség. A felszólalók lelkesen idézték a tavasszal elhunyt pápa enciklikájának gondolatait, óvatosan kerülve még csak az árnyékát is annak, hogy bármi „különutasat”, elgondolkodtatót mondjanak. Sejthető volt, hogy ez a szinódus legfeljebb a rubrikák pontosítására, néhány egyházfegyelmi természetű liturgikus szabályozás bevezetésére lesz alkalmas, semmi egyébre. Emlékszünk, egy szinódusi atya megkérdezte: Ezért minek kellett Rómába jönni?

Az eucharisztikus szinódus felvetette a kérdést: Hogyan tovább? Hogyan *előre*?

A folyamatnak élnie kell

XVI. Benedek pápának rendkívüli teológiai műveltsége van, s ez azt is jelenti, hogy nemcsak szemtanúként, de értő intellektusként is nyomon követhette a szinódusi folyamatot, amelyet a II. Vatikáni zsinat és VI. Pál pápa indított útnak. Ténykérdés, hogy a közgyűlések történetében pontifikátusa jelentősnek bizonyult. Kiszakította a tanácskozásokat az unalmas „sokat beszélés, keveset mondás” köréből. Christoph Schönborn bíboros így fogalmazta meg a változást: „Túl gyakran megéltem, hogy a püspöki összejöveteleken és szinódusokon mézes-mázaskodtak, hogy senki sem akarta lemezteleníteni magát, a felszólalásokban egyszerűen csak x-szer elismételték a már elmondott dolgokat, ahol senki sem merte nyíltan megmondani, hol nyomja a cipője, hol vannak szükséghelyzetek. Hogy manapság másképpen beszélünk, azt Benedek pápának köszönhetjük. Már elkezdte lazábbá tenni a szinódusok lefolyását, lévén hogy bevezette a »szabad mikrofont«.”⁶

Schönborn hozzáteszi, hogy mindemellert lemondása, őszinte szavai a gyengeségéről hozzásegítették a főpapokat is ahhoz, hogy embernek mutatkozzanak, nyíltan beszéljenek. „Lemondása után, a

⁶Lásd „Gegen das Süßholzraspeln”. *Ein Gespräch mit Kardinal Christoph Schönborn über die Familiensynoden*. Herder Korrespondenz 68 (2014/12), 613–617, itt: 616.

⁷Uo. konklávét megelőző időben olyan nyílt és szabad beszédnek lehet-
tem tanúja a bíborosok között, mint még soha korábban.”⁷

Amikor tehát Ferenc pápa a 2015-ös rendes családszinódus előtt két
évvvel egybehívta 2014 őszére az ugyanezen témát vizsgáló rendkívü-
li tanácskozást, tulajdonképpen egy éledező folyamatba kapcsolódott
bele. A rendkívüli közgyűlés célja az *Előkészítő dokumentum* (ED) szer-
int a következő volt: „pontosítani a »status quaestionis«-t, valamint
tanúságtételeket és javaslatokat összegyűjteni a püspököktől az evan-
gélium hiteles hirdetésére és megélésére a család vonatkozásában”.⁸
A pápa tehát — az *Apostolica sollicitudo* szellemében — nyomatékkal
kérte a püspököktől: osszák meg vele tapasztalataikat, ajánlják fel
tanácsaikat.

Új volt a mód, ahogyan a Szentszék kísérletet tett ennek a célnak a
megvalósítására: az ED harmadik fejezetét egy kérdőív képezte. So-
káiig kérdéses volt, ez a nyolc plusz egy fejezetre osztott kérdéscso-
mag tulajdonképpen mi? Közvélemény-kutatás? Népszavazás? Álla-
potfelmérés? Az sem volt világos, hogy kikhez lett intézve: a püspöki
konferenciák, az egyes egyházmegyék, a plébániák, vagy esetleg min-
den egyes hívő kell, hogy válaszoljon? Menet közben tisztázódott a
szándék, de eddigre nem egyszer sajátos folyamatok is megindultak,
amelyek megállíthatatlanná váltak. A németországi püspöki konfe-
rencia eközben kettős megoldást választott: a négy, legkényesebb kér-
déseket tartalmazó fejezetet központilag szerették volna megválaszol-
ni, míg a többit szétküldték a plébániák szintjéig. Csakhogy a papság
és a hívek határozottan kifejezésre juttatták ettől eltérő szándékukat:
minden kérdésre, az összes fejezet tematikájára szerettek volna vála-
szokat adni. Így indult meg egy évek óta nem látott aktivitás: papi
körök, plébániai közösségek, képviselőtestületek álltak neki akkurá-
tusan végigvenni a feltett kérdéseket; felbukkantak az internetes ki-
töltő felületek, elektronikus „formanyomtatványok”. Mindeközben
hol mosolyogva, hol homlokráncolva hívták fel a figyelmet a kérdé-
sek preconcepcióira, sugallásaira, arra a tényre, hogy szociológiai,
pszichológiai szempontból oktanok és alkalmatlanok a megfogal-
mazott felvetések, nem adhatnak alapot hiteles kiértékelésre.

A kérdőív tapasztalatai

A kérdőív mint kérdőív megbukott. Ugyanakkor folyamatot volt ké-
pes kiváltani. A mai napig rá-rákérdeznek egyesek: Mi miért nem kap-
tuk meg? Kinek kellett volna gondoskodnia a terjesztéséről? Emellett
ott vannak a kritikus hangok: Miért nem tudták rendesen előkészíte-
ni? Miért nem kértek segítséget szakemberektől, akik alkalmasak egy
ilyen világszintű „felmérés” szakmai biztosítására? Az egyszerű em-
beri benyomások is hangot kapnak: Meg sem értettük egyik-másik
kérdést, nagyon elvont volt, mások ellenben együgyűnek tűntek.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy a kérdőív számos tapasztalata kö-
zül a legfontosabb talán az egyház felkészületlensége volt. A szentszéki
hivatalnokok nem voltak képesek alkalmas, értelmes módon eleget ten-
ni a pápai szándéknak. A helyi egyházak képtelenek voltak a helyzet
kezelésére, a megkérdezés, a nyíltság és a világi hívők felé fordulás

⁸http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20131105_iii-assembly-sinodo-vescovi_it.html

sokszor zavarodottságot, félelmet, tanácsstalanságot váltott ki. A klérus talán túlságosan is megszokta, hogy szünet nélkül válaszoljon, s emiatt bizonytalanná válik, ha kérdeznie, tanulnia kell a világi hívőktől? Az is kiviláglott, hogy egyházi közösségeinkben nincsenek meg az alkalmas fórumok egy ilyen jellegű kérdőív feldolgozására. Hiszen nyilvánvaló volt: nem egyéni szintre lemenő közvélemény-kutatás folyik. A dokumentum sokkal inkább ahhoz kívánt segítséget adni, hogy a katolikusok, világiak és papok, családostól és egyedülállókat együttesen reflektáljanak a felvetett problémákra, közösségben keressenek válaszokat. Ez az, ami nem sikerült. Nincs meg hozzá még a gyakorlatunk, talán a hittani nyelvezetünk és teológiai-spirituális látásmódunk sem, s ez bizony rendkívül fontos tapasztalat. A közösségi reflexió készségének kifejlesztése, a kellő hittani alapozás kimunkálása a világi hívekben, de még a papságban is kiemelt célkitűzés kell, hogy legyen az elkövetkező években. Ez egyben minden bizonnyal elengedhetetlené teszi a párbeszédkészség, a vitakultúra és a kiengesztelt sokféleséggel való együttélésre való alkalmasság emberi-hívő jellemvonásainak sürgős kialakítását. Amit a kérdőív a helyi egyházakban felszínre hozott, a szinódus ülésein tapasztalattá vált, hisz maguk az atyák is ugyanekkel a nehézségekkel küzdöttek.

Egyre inkább világos, hogy ezek a hiányok és alkalmatlanságok okozták azt a jelenséget, amelyet írásunk kezdetén a *szélcsend* kifejezéssel jelöltünk.

Vihar?

Kasper bíboros konzisztóriumai beszéde az újraraházasodott elváltak kapcsán, az erre érkezett, könyvbe szerkesztett válaszok Müller és Pell bíborosoktól, majd több vatikáni bíborostól egy tanulmánykötetben szintén a 2014-es szinódus nagy újdonságai közé tartoznak. Még el sem kezdődtek az ülések, és máris felforrta a levegő! Hol van már az a 2005-ös szinódus, ahol a pápa előre megírta a doktrinális enciklikát, tehát mindenki tudta, mit várjon (illetve: mit *ne* várjon) a tanácskozástól! Itt bizony — a reakciók ezt bizonyítják — komoly „tétmeccsről” van szó! Nincs előre eldöntve semmi! A felszólalásoknak súlya, jelentősége van! S lehet, hogy a rendkívüli közgyűlés „csupán” tükröt akart tartani, fel szeretne volna mérni a *status quaestionis*t, mégis átérezte mindenki, hogy itt hatalmas dolgok mozdul(hat)nak meg. Ha a legbefolyásosabb bíborosok nyílt színen támadják egymás nézeteit, akkor a katolikus egyház olyan „mérkőzés” szemtanúja, amilyenre igen régen volt példa. Ha nem számítjuk a Kasper–Ratzinger-féle egyháztani vitát a ’90-es évek derekán, hasonló jelenséggel legutóbb a zsinat kapcsán találkoztunk. A szinódus kilépett a formális esemény kategóriájából, s olyan hatássá vált, amely képes éveken keresztül befolyásolni a katolikus egyház életét, közbeszédét, nyilvánosságát.

Egyesek megijedtek, s ezt sem szabad alábecsülni. Van, aki attól tart, hogy egy ilyen „méltatlan vitatkozás”, ráadásul az ateista világ-

⁹„Gegen das
Süßholzraspeln”,
i. m. 615.

média plénuma előtt, azt eredményezheti, hogy „a pápa és az egyház feladják a tanítás szilárdságát és tisztaságát”.⁹ Ez a kissé naiv elgondolás abból indul ki, hogy a véleménykülönbség egyszersmind az egység feladását is magával hozza. De milyen hévvel és lendülettel zajlottak a régi zsinatok, s a „csoportdinamika” mennyire „erőteljes” módon tudott kifejeződni egy-egy ülés során? Napjaink prúd, álszemérmes világában elszoktunk a csörtéktől, a verbális tusáktól, s viktoriánus erkölccsel viszolygunk azoktól. Amikor Kasper bíboros, látva a konzisztórium beszéde által vetett hullámokat, ezen aggályának hangot adott a pápa előtt, Ferenc állítólag így válaszolt: „A vita életjelenség. Ha tehát vitatkoznak, az azt jelenti, hogy még él az egyház”. Ugyanezt olvassuk az *Evangelii gaudium*-ban is: „a konfliktust el kell viselni, meg kell oldani és egy új folyamat összekötő láncszemévé formálni” (nr. 227).

Félelmek

A másik félelemmel már sokkal komolyabban kell foglalkoznunk: sokak szerint az egyház az utolsó hely, ahol még kiállnak a házasság és a család mellett. „Jogos az aggodalom, hogy ezek az emberek és sokan mások is úgy érezhetik, magukra hagytuk őket. Ezt komolyan kell venni. Világszinten az egyház az egyetlen nagy intézmény, amely világos igent mond a házasságra s a családra, és meg is éli azt. Ez kiemelkedő érték. Erős a félelem, hogy ez a bástya elesik.”¹⁰ Ugyanakkor előbb-utóbb világosan ki kell mondanunk, hogy ez a félelem betegség, ugyanis torzítja identitásunkat, s alkalmatlanná tesz arra, hogy betöltsük a tulajdonképpeni küldetésünket, amelyet a pápa így összegez: „a [krisztusi] közösség képes megtenni az első lépést, képes félelem nélkül kezdeményezni, elébe menni a másoknak, keresni a távollévőket, és kimenni az útkeresztveződésekre, hogy meghívja a kirekesztetteket” (EG 24).

Hogy ez a félelem mennyire mély és milyen drámai kihatásai lehetnek, azt Andreas Püttmann mutatja be *Az antiliberalis kísértés* című írásában.¹¹ A házasságot és családot rettegve védők megnyilvánulásai közé tartozik a Vlagyimir Putyin iránt érzett nagyrabecsülés, s ezzel együtt annak a semmibe vétele, hogy akármilyen „életpárti” is Oroszország, mégiscsak diktatúra, ahol az „életpartolásból” születő emberi lét alapvető jogait és méltóságát lábbal tiporják. Furcsa mentális „árukapcsolásnak” lehetünk a szemtanúi, amelyet Christiane Florin ekként fogalmazott meg: „Mit érdekel a demokrácia, ha rendben a demográfia?”¹² Ezzel annak az „értékvédő” magatartásnak a lényegét ragadja meg az újságíró, amely kimeríti a tér uralására törő emberi gondolkodás ferenci leírását: „őrült módon próbálunk megoldani mindent a jelen pillanatban, próbáljuk birtokba venni a hatalom és az önállítás egész terét” (EG 223). Ehhez hozzájön a hatalommal szembeni szemet hunyás, amelyre szintén utal az *Evangelii gaudium*: [egyesekek esetében] „a spirituális világiaság annak a varázsa mögé rejtőzik, hogy képesek felmutatni társadalmi és politikai vívmányokat” (nr. 95). Ez a magatartás eredményezi, hogy „az »ortodoxia« védelmezőivel szem-

¹¹Andreas Püttmann: *Die antiliberale Versuchung*. Herder Korrespondenz 69 (2015/1), 49–53.

¹²Christiane Florin: *Putin und der Beckenboden*. Christ und Welt, nr. 42/2014; idézi Andreas Püttmann: i. m.

¹³Hittani Kongregáció: *Libertatis nuntius* (1984. augusztus 6.), XI, 18; idézi: EG 194.

¹⁴XVI. Benedek homíliája *Aparecidában*, 2007. május 13.; idézi: EG 14.

¹⁵„Gegen das *Süßholzraspeln*“, i. m. 617.

¹⁶Ezt a kritikát fogalmazza meg a mostani kiadáshoz újraírt végkövetkeztetéseiben Joseph Ratzinger: *Zur Frage nach der Unauflöslichkeit der Ehe. Bemerkungen zum dogmengeschichtlichen Befund und zu seiner gegenwärtigen Bedeutung*. In uő.: *Gesammelte Schriften*, Bd. 4. (Szerk. Gerhard Ludwig Müller.) Herder, Freiburg im Breisgau, 2014, 600–621; itt: 615–621; idézi: Herder Korrespondenz 68 (2014/12), 609–612.

¹⁷„*Tebartz kommt nicht zurück*“. Kölner Stadt-Anzeiger (2014. január 20.), <http://www.ksta.de/politik/papst-vertrauter-tebartz-kommt-nicht-zurueck-15187246-25935270.html>

¹⁸<http://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-beszede-szinodus-utolso-munkanapjan>

ben olykor azt a vádat emelik, hogy passzívak, engedékenyek vagy vétkeken cinkosok az elviselhetetlen igazságtalanság élethelyzeteivel, és az azokat fenntartó politikai rezsimekkel szemben”.¹³

Ezek már valóban viharos vizek. Egyértelmű, hogy szembe kell fordulni a közízléssel, nem megengedhető, hogy külső erők determinálják az egyházi diskurzust. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a „vonalas” katolikus közéleti jelenlét ma inkább támadható, mintsem előmozdító, hiteles és *vonzó* (hisz — XVI. Benedek szavával — az egyháznak nem prozelitizmus, kényszer, erőszak, hanem *vonzás* által kell növekednie).¹⁴ Emellett még nem szóltunk morálisunk életidegenségétől,¹⁵ egyházjogunk támadható voltáról, amely könnyen képmutatóvá tesz minket (nincs válás, csak roppant hatékony semmisségi eljárásrend — ez nem más, mint „álcázott válás”),¹⁶ de ugyanígy vizsgálnunk kellene a keresztény nevelést, szentségi felkészítést s még ezer dolgot, amelyek közül nem egyre maga a szinódus is utalt záró üzenetében. A vihar közepében hatalmas „szélcsendekre” bukkanhatunk, amelyek kérdést intéznek a rendes családshinódushoz.

Point of no return

Óscar Maradiaga bíboros egy német újságnak adott interjújában kifejtette, a pápa már elérte a *point of no returnt*, vagyis egy olyan szintet, ahonnan nem fordulhat vissza az egyház.¹⁷ Olyan folyamatok kezdődtek meg, amelyeket immár senki nem tartóztathat fel — s ez nem csak a szinódusra áll. Igaz, hogy nem látjuk még az út végét, talán csak a felkavarodó vihar erejét érezzük, illetve egyre világosabban látjuk, hol fenntarthatatlan a szélcsend. Mindazonáltal ez a helyzet a hitünk próbájává is változik: Hiszünk-e abban, hogy a Szentlélek kormányozza az egyházat? Megértjük-e, hogy a szinódus nem pártpolitikai csatározás, hanem egy organikus egyház fészültségekben is megmutatózó életmegnyilvánulása? Van-e bennünk jó remény és szilárd bizalom? Bátorítsanak ezért minket Ferenc pápa szavai, aki a szinódus zárásakor ezt mondta: „Sok kommentátor, vagy megszólaló ember azt képzelte, hogy most egy veszedő egyházat lát, ahol az egyik rész a másik ellen van, és kételkedtek még a Szentlélekben is, aki az egyház harmonikus egységének előmozdítója és biztosítója. (...) mindezt nyugalommal, belső békével kellett átélnünk... (...) Van még egy évünk, hogy a szellemek valódi megkülönböztetése révén kiérleljük a felmerült elképzeléseket, és kézzelfogható megoldásokat találjunk a számos nehézségre és rengeteg kihívásra, amelyekkel a családoknak szembe kell nézniük. Választ kell adnunk arra a számos elbátortalanító kérdésre, amely körülveszi és fojtogatja a családokat.”¹⁸

A szinódus folyamata tehát halad előre. „Az idő [pedig] elrendezi a tereket, megvilágosítja és egy állandóan növekedő lánc szemeivé alakítja át azokat, amely már soha nem fordul vissza” (EG 223).